

Nieuw elan voor Saterfries met ludieke actie en online platform

Bij de Oldenburgische Landschaft zet frisist Henk Wolf zich voor het Saterfries in. Met zijn oproep een nieuw woord te bedenken voor ‘mondkapje’ heeft hij in Duitsland landelijke interesse gewekt.

 Jan Ybema

Roomelse | Het lijkt op ons eigen Fries en het heeft er gezamenlijke wortels mee, maar het is toch weer heel anders: Saterfries, het laatste restant van de Friese taal in het Duitse Ostfriesland. Het wordt gesproken in Saterland, een gebiedje ten zuidoosten van Leer, op zo'n twee uur rijden van Leeuwarden.

De taal heeft het moeilijk, maar toen er bij de Oldenburgische Landschaft – een soort onderzoekscentrum voor regionale cultuur en historie – een plek vrijkwam voor een wetenschappelijk medewerker voor de bevordering van het Saterfries, dacht taalkundige en frisist Henk Wolf: ‘Dat liket my wol wat.’

Via onder meer het Frysk Ynternasjonaal Kontakt heeft Wolf al jaren goede connecties opgebouwd met Saterland en ook Nordfriesland. „Dy ‘oare Fryslannen’ haw ik altyd al nijsgjirrich fûn. It Sealtersk kin ik goed ferstean en lêze, mar it praten en skriuwen kin noch better.”

Een van zijn eerste acties was het uitschrijven van een wedstrijd voor de beste Saterfriesse vertaling voor ‘mondkapje’ – een nieuw verschijnsel waar de pakweg duizend tot tweeduizend sprekers nog geen Saterfries woord voor hadden.

Er kwamen 69 inzendingen binnen en als winnaar viel het woord ‘sküüldouk’ uit de bus, dat zo veel betekent als ‘schuldboek’, ofwel ‘beschermboek’. Saillant detail is wel

dat de winnende inzending niet kwam van een Saterfries, maar van een Beierse liefhebber met een woordenboek en een goed taalgevoel, die nog nooit in Saterland was geweest.

Hoe dan ook, zelfs landelijke Duitse media sprongen op de Saterfriesse woordwedstrijd. „Dat hat my hiel bot ferrast, mar soks is fansels in moaie kâns om positive oandacht te fregjen foar it Sealterfrysk en dat wie krekt de bedoeling.”

Ernstig bedreigd

Dat kunnen de Saterfriezen wel gebruiken, want hun taal kachelt achteruit en geldt als ernstig bedreigd. Het wordt nog gesproken door ongeveer een op de zeven inwoners van de vier dorpen in Saterland.

„De taal koe bestean bliuwe trochdat it hiel lang in isolearre gebiet wie, omsletten troch fean en sompen”, zegt Wolf. Voor ongeofende Friese oren is het Saterfries niet echt goed te volgen, doordat de talen in de loop der eeuwen toch uit elkaar gegroeid zijn onder invloed van het Nederlands en het Duits.

Toch heeft het Saterfries ook in de negentiende en twintigste eeuw nog wel wat leenwoorden uit ons Fries overgenomen dankzij de hannekemaaiers die ‘s zomers vanuit Saterland in Fryslân kwamen werken. „Sa is bygelyks it wurd ‘horloazje’ yn it Sealtersk oernommen”, zegt Wolf, waar de rest van Duitsland spreekt van een *Uhr*.

Het Saterfries vergrijst, „mar der binne dochs mear jonge sprekkers as dat ik tocht”, merkt Wolf. Op het Sa-

In Saterland zijn de komborden tweetalig Duits-Saterfries. In het dorp Scharrel, ofwel täärp Skäddel, wordt op school veel aan het Saterfries gedaan. Foto: Wikimedia Commons

Het winnende ‘sküüldouk’ kwam van een Beierse liefhebber met een woordenboek en een goed taalgevoel

terlandse gemeentehuis waar hij een kantoortje heeft, zijn ook jonge collega’s die onderling Saterfries praten – en nu ook met Henk Wolf natuurlijk.

Hij heeft de website sealtersk.de opgezet als online platform voor bevordering van de taal. Daarop zijn onder meer woordenboeken digitaal toegankelijk gemaakt.

„Fierder wol ik de minsken yn it ûnderwiis safolle mooglik ta stipe wêze en sjen wat wy optuge kinne oan byskoalling en nij lesmateriaal om it Sealtersk op skoalle te ferbetterjen”, zegt Wolf.

Op de vier basisscholen en twee middelbare scholen wordt wel wat aan het Saterfries gedaan, maar het hangt erg van de leerkrachten af.

„Op de skoalle yn Skäddel bygelyks, hast in ûnderdompelingsklasse dêr’t Sealtersk ek as fiertaal by oare fakken brûkt wurdt.”

Maar niet op alle scholen wordt er zo hard aan getrokken. Zo trof Wolf onlangs een schooldirectrice die huiverig was om meer aan het Saterfries te doen omdat er zo veel kinderen met een buitenlandse achtergrond op school zaten. „Mar dat hinderet fansels neat. Bern kinne hiel maklik meardere talen oppikke, witte wy yn Fryslân al lang.”

Zo’n bedreigde taal waarderen en versterken is een vorm van emancipatie, vindt Wolf. Als hij die gedachte in Saterland kan overbrengen, wie weet hoe de taal dan weer kan opbloeien.